

Öğretmenlerin Mesleki Çalışmalarında Bir Boşluk: Etik Duyarlılık

A Gap in Teachers' Professional Work: Ethical Sensitivity

Tuba Turhan¹, Nejat İra²

¹Sorumlu Yazar, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, tuba_turhan59@hotmail.com,
(<https://orcid.org/0000-0003-2312-7779>)

²Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, nejat.ira@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-2271-9353>)

Geliş Tarihi: 17.07.2024

Kabul Tarihi: 02.12.2024

ÖZ

Etik kavramı, bireylerin davranışlarında neyin yapılıp yapılmayacağı, hangisinin istenip istenmeyeceğinin bilinmesidir. Kişilerin davranışlarını ahlaki olarak değerli veya değersiz yapanla ilgilenen kavram, çeşitli ilkelere sahiptir. Bu ilkelerin eğitimi, bireylerin etik davranışlar göstermelerine katkı sağlarken, etik anlamda duyarlı davranışlar sergilemelerine de yardımcı olur. Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin etik duyarlılık ile ilgili hizmetiçi eğitim alma durumlarını ve buna bağlı olarak mesleki etik ilkelere yönelik davranışlarını belirlemek, etik duyarlılıklarını ortaya koymaktır. Bu amaçla nitel olarak tasarlanan araştırmada veriler, araştırmacıların hazırlanmış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler etik kavramını ahlak kavramı ile ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların mesleki gelişim, öğrenci sağlığı ve güvenliği, mesai ve ders saatleri, kurum kaynaklarının kişisel amaçlarla kullanılması konularında etik olarak duyarlı davrandıkları fakat hediye alma, özel ders verme ve bağış veya yardım talebi ile ilgili konularda, etik ihlaller yaşadıkları tespit edilmiştir. Öğretmelere yönelik mesleki etik ilkeleri içeren hizmet içi eğitimlerin yapılması, yaşanan bu etik ihlallerin ortadan kalmasını sağlayarak, öğretmenlerin etik duyarlılıklarının gelişimine büyük katkısı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik duyarlılık, mesleki çalışma, öğretmen.

ABSTRACT

Ethics is the knowledge of what to do or not to do, what is desirable or undesirable in the behaviour of individuals. Ethics, which is concerned with what makes the behaviour of human beings morally worthy or unworthy, is based on different principles. The education of these principles contributes to the ethical behaviour of individuals and helps them to exhibit ethically sensitive behaviours. This study aims to determine the status of teachers' receiving in-service training on ethical sensitivity and their behaviours towards professional ethical principles and to reveal their ethical sensitivity. The research was designed qualitatively. The data were collected using a semi-structured interview form prepared by the researchers. According to the research results, the teachers associated the concept of ethics with morality. In addition, the participants were ethically sensitive about professional development, student health and safety, working hours, and the use of institutional resources for personal purposes. However, it was found that they experienced ethical dilemmas on issues related to receiving gifts, giving private lessons and requesting donations or aid. It may be useful to provide teachers with in-service training on professional ethics. These trainings will eliminate ethical dilemmas. These trainings will contribute greatly to developing teachers' ethical sensitivity.

Keywords: Ethical sensitivity, professional training, teacher.

GİRİŞ

Yunanca karakter anlamına gelen ‘ethos’ sözcüğünden türetilmiş etik kavramı, grup için ideal olana işaret ederek, insana ait tüm davranışların ve eylemlerin temelini araştırır (Aydın, 2022). Türk Dil Kurumu etik kavramını ‘ahlak bilimi, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması ya da kaçınması gereken davranışlar bütünü’ olarak tanımlamıştır (TDK, 2024). Etik kavramı, bireylerin davranışlarını doğru, iyi, uygun olarak tanımlayan ilkeleri ifade eder (Kasımoğlu, 2020). Bireylerin yaşamında bir pusula görevini üstlenen kavram, kişinin davranışlarındaki doğru, yanlış, ödev ve sorumluluk kavramlarını sorgulayarak, iyi insan olmanın gerektirdiği özellikleri kişiye kazandırır (Aydın, 2022; Matoğlu, 2023). Bireylerin davranışlarının ölçütü olarak da ifade edilen etik; kişinin alışkanlıklarının, hatalarının, dikkatsizliğinin farkına varmasıdır. Bireylerin ihtiyaçlarını veya öncelikli amaçlarını karşılayan etmenlere yükledikleri anlamların ilkinde, etik değerler yer almaktadır. İnsan ilişkilerinde ve davranışlarında önemli bir rol üstlenen etik değerlerin zarar görmesi, diğer değerleri de tehlikeye atmaktadır. Bireylerin davranışlarını etik değerlere uygun hale getirmek ise etik ilkeler ile mümkündür. Etik ilkeler yaşam boyu kurduğumuz ilişkilerle ilgili doğru, kesin, evrensel ve süreklilik gösteren değerler olmakla birlikte, bireylerin sergiledikleri davranışların özünü oluşturmaktadır. Kişilerin mesleki yaşamlarında da rehberlik sağlamak üzere kodlanılan ve kullanılan etik ilkeler, o mesleği icra eden tüm bireyleri kapsamaktadır (Ehrich vd., 2011). Bireylerin her alanda olduğu gibi yaptıkları mesleklerde de sahip oldukları etik ilkelere uygun davranış sergilemeleri önemlidir. Kişilerin üyesi oldukları meslek grubuna ait yaptıkları seçimlerde, kendilerini yönlendiren ve rehberlik eden kurallar, meslek etiği olarak adlandırılır. Meslek etiği, bir mesleğe ait her zaman ve her durumda uyulması gereken değerlerden oluşur (Coşkun, 2016). Bu kavram mesleki yeterliğin en önemli koşullardan birisi olup özünde insanların mesleğini dürüstlükle yerine getirme düşüncesi vardır (Beyaz & Manolova Yalçın, 2021). Meslek üyeleri için davranış standartları oluşturduğu ifade edilen meslek etiği; mesleği, işgöreni ve hizmet alanı karşılıklı olarak koruyan, meslek üyelerini mesleklerinin gerektirdiği davranışları yapmaya teşvik eden mesleki ilkelerdir (Akbaba, 2020). Toplumların ve bireylerin eğitilmesi sürecinde önemli rol oynayan öğretmenlerin, eğitim sistemindeki başarısı, mesleğini sevmesiyle ve mesleki yönden iyi yetişmiş olması ile yakından ilgilidir. İnsan ilişkilerinin merkezinde bulunduğu meslek grupları arasında olan öğretmenlik; ‘tüm meslekler için meslek adamı yetiştirmesi’ göreviyle de diğerlerinden daha ön planda yer almaktadır. Her meslekte olduğu gibi bu meslek için de etik ilkeler belirlenmiştir. Mesleki etik kurallar öğretmenlerin çalışmalarını fedakârlık ve dürüstlük içerisinde yürütmelerini sağlarken aynı zamanda okul ve sınıflarda elverişli bir atmosfer oluşmasına yardımcı olur (Şimşek, 2022).

24 Haziran 2015 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı görev yapan yönetici, öğretmen ve eğitim personeline yönelik olarak hazırlanan belgede eğitimciler için etik ilkeler belirlenmiş ve ‘Eğitim Mesleğine İlişkin Etik İlkeler’ başlığı altında sunulmuştur. Mesleki yeterlik, sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sunma, mesai ve ders saatlerine uyma, hediye alma, kişisel menfaat sağlamama, özel ders verme ve bağış veya yardım talebinde bulunma olarak belirlenen ilkelere uyulması, sağlıklı ve refah bir eğitim-öğretim ortamının oluşması açısından gereklidir (MEB, 2021).

Öğretmenlerin bu etik ilkeleri benimsemesini kolaylaştıracak en önemli unsurlardan bir tanesi eğitimidir. Etik ilkelerin eğitimi, tüm eğitim personeli için gereklidir. Kişilerin ahlaki eylemlerde bulunmasında büyük rol oynayan etik eğitimi, etik duyarlılığın ve ahlaki algının gelişmesinde de oldukça önemlidir (Kavandi vd., 2019). Ayrıca meslek etiği, öğretmenlerin değerleri ve erdemleri üzerine düşünmeyi de kapsamaktadır (Hanhimäki & Tirri, 2019). Verilecek olan eğitimlerle öğretmenlerin ilkelere bağlılığı artırılarak, mesleki yaşamlarındaki davranışlarını bu yönde düzenlemeleri sağlanabilir. Öğretmenlere yönelik yapılacak hizmetiçi eğitimler bu konuda gerekli bilincin oluşmasını destekleyebilir. Hizmetiçi eğitimlerin amacı bireyi meslek yaşamı boyunca yenilemek, geliştirmek, gerekli bilgi ve becerinin kazandırılmasını sağlamaktır (Ergin vd., 2012). Hizmetiçi eğitimlerle mesleki etiğe yönelik bilinç düzeyi artan

öğretmenlerin, etik duyarlılıkları da artabilir. Bilinç düzeyinin artması fark etmeyi getirir. Fark etmek ise etik duyarlılığının en önemli unsurudur.

Etik duyarlılık, etik sorunları fark edebilme becerisidir (Eryılmaz, 2022). Narvaez (2011) tarafından etik duyarlılık, bir durum karşısında hangi eylemlerin gerçekleştirileceğinin, hangi olası tepkilerin ve sonuçların ortaya çıkacağıının yorumlanması olarak tanımlanmıştır. Etik duyarlılık, meslek çalışanlarının hizmet verdikleri kişilerin endişelerini fark edebilmelerini, yorumlamalarını sağlar. Etik açıdan duyarlı bireyler, bir konuya yönelik çeşitli ipuçlarını algılayabilirler ve o durumlarla başa çıkabilmek için planlar yapabilirler (Yochai, 2018). Etik ve etik değerlendirmeler fiziksel, zihinsel ve ruhsal tüm boyutları kapsar (Kalantari, vd., 2017). Ayrıca etik yargı, etik motivasyon ve etik eylemi içerdiğinden dolayı bilinç ve bilinçaltı işlemler arasındaki etkileşimi de içerir. Bu etkileşimlere bağlı olarak kişiler bir durumun etik olup olmadığını ya da bir davranışın etik veya etik dışı olduğunu tanımlayabilirler. Etik sorunu belirleyebilme yeteneği olarak da ifade edilen etik duyarlılık, sorunlara çözüm veya açıklık getirdiği için etik ikilemi de ortadan kaldırır (Tosun, 2005). Öğretmenlerin etik duyarlılıklarının artırılması empati ve rol alma becerilerinin artmasını sağlar (Özyıldırım, 2018). Etik duyarlılık eğitim aracılığıyla gelişir, kişinin deneyimlerinden ve kültüründen etkilenir, mesleğin etik kodlarını gerçekleştirme ile devam eder (Pekcan, 2007). Bu nedenle öğretmenlerin meslekteki etik kodlar doğrultusunda hareket etmeleri, bu kodlara uygun davranış sergilemeleri, etik duyarlılıklarının devam etmesi açısından oldukça önemlidir. Hizmetleri süresince mesleki etik kodlara yönelik katıldıkları hizmet içi eğitimler, öğretmenlerin etik kodlar çerçevesinde hareket etmelerine ve etik duyarlılıklarının gelişmesine katkı sağlar. Etik konusunda verilecek olan eğitimler, etik ilke ve değerler konusunda bilgi verirken etik konusundaki farkındalığın davranışa dönüştürülmesinde de büyük rol oynar. Kamu kurumlarında etik kavramının öğrenilmesi, kabullenilmesi, içselleştirilmesi ve buna bağlı olarak davranış haline getirilmesi etik eğitimleri ile sağlanan bir süreçtir (Bıyıklar, 2019). Dijital teknolojilerin ön planda olduğu 21. yüzyılda dijital öğrenme, kapsayıcı eğitim gibi yeni öğretim ve öğrenme alanlarının ortaya çıktığı bir süreç olmuştur. Bu alanlarda etik duyarlılıkla ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Tirri, 2019).

Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin etik duyarlılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği, mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin araştırıldığı ve etik davranışlarının belirlendiği çalışmalar bulunmaktadır (Arslan-Namlı, 2017; Çelebi & Akbağ, 2012; Ottekin Demirbolat & Aslan, 2014). Fakat öğretmenlik mesleğine ilişkin etik ilkeler bakımından etik duyarlılıklarının araştırıldığı bir çalışma tespit edilmemiştir. Bu çalışmanın en önemli özelliği, öğretmen davranışlarının Milli Eğitim Bakanlığı Etik Komisyonu tarafından hazırlanan 'Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler' kapsamında değerlendirilmesidir. Çalışmanın amacı ise öğretmenlerin etik duyarlılık ile ilgili hizmetiçi eğitim alma durumlarını ve buna bağlı olarak mesleki etik ilkelere yönelik davranışlarını belirlemek, bu davranışlarındaki etik duyarlılıklarını ortaya koymaktır.

Amaca uygun olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmenlerin etik kavramı ile ilgili görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin sergilemeleri gereken etik davranışlar nelerdir?
- Öğretmenlerin mesleki yeterlik ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sağlama ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin mesai ve ders saatlerine uyma ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin hediye alma ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin kişisel menfaat sağlama ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin özel ders verme ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?
- Öğretmenlerin bağış ve yardım talebinde bulunma ilkesi doğrultusundaki davranışları nelerdir?

- Öğretmenlerin meslek etiğine ilişkin etik ilkeler doğrultusundaki davranışlarında, etik duyarlılıkları ne durumdadır?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Öğretmenlerin eğitim mesleğine ilişkin etik ilkeler ile ilgili davranışlarının ve etik duyarlılıklarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel olarak tasarlanmıştır. Derinlemesine betimleme ve yorumlamanın amaçlandığı nitel araştırmalarda, veriler derinlik ve zenginlik içinde betimlenirken, araştırmacı olay ve olguları yakından izler (Yıldırım & Şimşek, 2018). Kuram oluşturmada özellikle etkili olan nitel araştırmalarda, amaç ve hedef kitlenin üzerine odaklanılır (Patton, 2018). Öğretmenlerin hedef kitlesini oluşturduğu bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Olgubilim, kişilerin bir olguya dair deneyimlerini, algılarını ve tüm bunlara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmayı amaçlar (Yıldırım & Şimşek, 2021). Ayrıca bireylerin yaşamlarında deneyimledikleri olayları nasıl betimledikleri ve bunları nasıl tecrübe ettiklerine odaklanır (Patton, 2018). Yapılan bu çalışma öğretmenlerin mesleki etik ilkelerle ilgili deneyimlerini ve etik duyarlılık ile ilgili algılarını içermektedir. Çalışma kapsamında veri toplamak için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerin mesleki etik ilkelere yönelik davranışlarını nasıl betimledikleri ve bu davranışlara ne anlam yükledikleri araştırılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme, kritik durumlar hakkında önemli bilgilerin ortaya çıkmasını sağlarken, ulaşılması hızlı ve kolay öğeleri içerir (Baltacı, 2018). Ayrıca bu örnekleme türü, hızlı ve kolay ulaşılabilirliğin yanı sıra araştırmaya gönüllü katılımı da barındırır (Erkuş, 2021). İlçede bir tane Anadolu lisesi bulunması sebebiyle veriler bu lisede görev yapan ve çalışmaya gönüllü katılmak isteyen öğretmenlerden toplanmıştır. 8 öğretmenle yapılan görüşmenin sonrasında gerçekleştirilen diğer görüşmelerde görüş tekrarı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle 8 öğretmenle yapılan görüşmeler neticesinde veriler doyuma ulaşmıştır. Lise kademesinde görev yapan katılımcıların cinsiyet, branş, eğitim durumu ve mesleki deneyim yılı değişkenlerine göre dağılımları tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Branş	Eğitim Durumu	Mesleki
T (1)	Kadın	Kimya	Yüksek Lisans	5-10 yıl
T (2)	Kadın	Edebiyat	Lisans	21 yıl ve üzeri
T (3)	Erkek	Edebiyat	Lisans	21 yıl ve üzeri
T (4)	Erkek	Din Kültürü ve	Lisans	11-15 yıl
T (5)	Kadın	Felsefe	Yüksek Lisans	16-20 yıl
T (6)	Erkek	Edebiyat	Lisans	5-10 yıl
T (7)	Erkek	Beden Eğitimi	Lisans	21 yıl ve üzeri
T (8)	Erkek	Coğrafya	Yüksek Lisans	21 yıl ve üzeri

Tablo 1’de bulunan bilgilere göre araştırmaya 3 kadın ve 5 erkek öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin branşları ise Türk Dili ve Edebiyatı, Kimya, Beden Eğitimi, Felsefe, Coğrafya ve

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisidir. Lisans düzeyinde 5 öğretmen, yüksek lisans eğitim düzeyinde ise 3 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Mesleki deneyim yılı 5-10 yıl bulunan 2 öğretmen, 11-15 yıl bulunan 1 öğretmen, 16-20 yıl bulunan 1 öğretmen, 21 yıl ve üzeri ise 4 öğretmen bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya ilişkin veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplamak için hazırlanan form, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcılara yönelik demografik, ikinci bölümde ise etik ilkelere yönelik oluşturulan sorular yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular, 2015 yılında MEB tarafından yayımlanan 'Eğitim Mesleğine İlişkin Etik İlkeler' genelgesi doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Genelgede bulunan mesleki yeterlik, sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sunma, mesai ve ders saatlerine uyma, hediye alma, kişisel menfaat sağlamama, özel ders verme ve bağış veya yardım talebinde bulunma konularına yönelik ilkeler doğrultusunda hazırlanan görüşme formu oluşturulmadan önce ilgili alanyazın taranmıştır. Form ile ilgili uzman görüşünün alınmasının ardından pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmeler neticesinde görüşme formunda bulunan 1. ve 3. sorulara yönelik verilen cevapların tam anlamıyla araştırmanın amacını karşılamadığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu sorularda anlam değişikliği yapılmamakla birlikte ifade değişikliği yapılmış ve sorular daha açıklayıcı şekilde düzenlenerek görüşme formuna son şekli verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlere yöneltilen ilk soru '*genel anlamda etik denilince ne anlıyorsunuz?*' sorusu iken üçüncü soru ise '*mesleğinizin gerektirdiği bilgi, nitelik ve yeteneklere sahip olabilmek amacıyla mesleki gelişiminize yönelik neler yapıyorsunuz?*' sorusudur.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmacıların hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler betimsel analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde toplanan veriler, önceden belirlenen temalara uygun olarak yorumlanacağı gibi aynı zamanda görüşme süreçlerinde kullanılan sorulara göre de sunulabilir. Betimsel analiz sürecinde görüşmeye katılan bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde ortaya koymak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu çalışmada da ilk olarak betimsel analiz yöntemi ile veriler sistematik ve açık bir biçimde betimlenmiş, daha sonra bu betimlemeler açıklanıp yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır. Analiz sürecinde ise verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağına ilişkin araştırma sorularından oluşan bir çerçeve oluşturulmuş, sonraki aşamada bu çerçeveye göre veriler düzenlenmiştir. Düzenlenen veriler gerekli yerlerden alıntılarla desteklenerek tanımlanmış ve son aşamada ise açıklamaları ve anlamlandırmaları yapılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılan 8 öğretmen ile yapılan görüşmeler ortalama 25-30 dakikada gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen veriler, yazılı doküman haline dönüştürülmüştür. Yazılı dokümanlar araştırmacılar tarafından tekrar bilgisayar ortamına aktarılmış ve tüm verilerin detaylı incelemesi yapılmıştır. Analiz esnasında ilk olarak öğretmenlerin etik kavramı ile ilgili görüşlerine yer verilmiş, sonrasında mesleki yeterlik, sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sunma, mesai ve ders saatlerine uyma, hediye alma, kişisel menfaat sağlamama, özel ders verme ve bağış veya yardım talebinde bulunma konuları dikkate alınarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada katılımcı cevaplarına bağlı olarak kodlar oluşturulmuş, kodlama işlemi tamamlandıktan sonra da kategori oluşturma sürecine geçilmiştir. Bu süreçte oluşturulan benzer kodlar aynı kategori altında birleştirilmiş, kod ve kategori uyumluluğuna dikkat edilmiştir. Ayrıca kişisel verilerin gizliliği ile ilgili araştırmaya katılan öğretmenler [T(1), T(2), T(3)] şeklinde kodlanmıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalar için nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik kavramlarının yerine alternatif kavramlar kullanılmaktadır. Nicel araştırmalarda kullanılan 'iç geçerlik' kavramı

yerine ‘inandırıcılık’, ‘dış geçerlik’ kavramı yerine ‘aktarılabirlik’, ‘iç güvenilirlik’ kavramına karşılık ‘tutarlık’ ve ‘dış güvenilirlik’ kavramına karşılık ise ‘teyit edilebilirlik’ kavramı kullanılmaktadır. LeCompte ve Goetz (1982), iç geçerliği arttırma konusunda elde edilen verilerin betimsel bir yaklaşımla sunulması ve araştırmaya birden fazla araştırmacının dahil edilmesini önermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Yapılan bu çalışmaya farklı branşlardan 8 öğretmen katılmış ve veriler ayrıntılı olarak betimlenmesinin ardından yeniden düzenlenerek yorum katılmadan okuyucuya aktarılmıştır.

İnandırıcılığı arttırmak adına ise uzman incelemesine başvurulmuştur. Araştırma ile ilgili araştırma deseni, analiz ve sonuçlarının da olduğu tüm dokümanlar, Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında bir uzmana gönderilmiş ve inceleme yapılmıştır. Ayrıca inandırıcılığı sağlama noktasında diğer bir önemli konu da katılımcı teyittir. Bu noktada araştırma esnasında ulaşılan bulgular, katılımcı öğretmenler tarafından da teyit edilmiş ve bulguların öğretmenlerin görüşleriyle uyumlu oldukları belirlenmiştir. Çalışmada ulaşılan verilerin, yargıların ve yorumların değerlendirilmesinde ise uzman görüşü alınarak teyit incelemesi yapılmıştır. Analiz sonucunda oluşturulan temalar ve kodlar uzman ile değerlendirilerek, kodlayıcılar arası görüş birliği sağlanmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Bu araştırma için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu’ndan 13.06.2024 tarih ve 09/15 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Yapılan bu çalışmada görüşme formu ile toplanan veriler, betimsel analizi kullanarak çözümlenmiş, ilgili kodlar ve kategoriler oluşturularak sunulmuştur. Formda ilk olarak öğretmenlere, meslek yaşamaları süresince mesleğe ilişkin etik ilkelere dair hizmet içi eğitim alıp almama durumlarını belirleyen soru sorulmuştur. Soruya yönelik verilen cevaplar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretmenlerin Etik İlkelere Dair Hizmetiçi Eğitim Alma Durumları

Değişkenler		Frekans
Mesleki çalışma süreci içerisinde eğitim mesleğinde etik ilkelere dair hizmet içi eğitim alma durumu	Evet	4
	Hayır	4

Tablo 2’ye göre çalışma grubunu oluşturan 8 öğretmenin 4’ü mesleki çalışma süreci içerisinde eğitim mesleğinde etik ilkelere dair hizmet içi eğitim almış, 4 öğretmen ise herhangi bir hizmet içi eğitim almamıştır.

3.1. Öğretmenlerin Etik Kavramına İlişkin Görüşleri

Araştırma süresince öğretmenlere etik kavramı ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda öğretmenlerin etik kavramına ilişkin görüşleri ile ilgili kodlar ve kategoriler belirlenmiştir ve Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3*Öğretmen Görüşlerine Göre Etik Kavramı*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Mesleğe yönelik	Mesleğin getirdiği sorumluluklar	T(1), T(8)
	Meslek ahlakına uygun davranma	T(4), T(7)
İlkelere yönelik	Kapsayıcılık /Eşitlik	T(2), T(3)
	Hakkaniyet /Adalet	T(2)
Davranışa yönelik	Ahlaklı davranmak /Vicdanlı olmak	T(3), T(4), T(6)
	Karşılık beklememek	T(3)
	Davranış ölçütü	T(5), T(6)
Ahlaka yönelik	Ahlak felsefesi	T(5)
	İyi-kötünün ölçütü	T(5)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar, 4 kategori, 9 kod çerçevesinde değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda etik kavramı ile ilgili olarak; meslek boyutunda ‘mesleğin getirdiği sorumluluklar’, ‘meslek ahlakına uygun davranma’, ilkeler boyutunda; ‘kapsayıcılık/ eşitlik’, ‘hakkaniyet/adalet’, davranış boyutunda; ‘ahlaklı davranmak /vicdanlı olmak’, ‘karşılık beklememek’, ahlak boyutunda ise ‘davranış ölçütü’, ‘ahlak felsefesi’ ve ‘iyi-kötünün ölçütü’ olarak belirlenmiştir. Katılımcılar ağırlıklı olarak etik kavramını ahlaklı davranmak olarak nitelendirmişlerdir. Bu durum etik ile ahlak arasında bulunan yakın ilişkinin öğretmenlerin davranışlarına da yansıdığını gösterebilir. ‘Meslek ahlakına uygun davranma’ kodu altında ‘*hem kişisel hem de meslek ahlakına uygun davranmak*’ T (4) görüşü bulunurken, ‘kapsayıcılık /eşitlik’ ilkelerine ilişkin örnek öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

‘Hakkaniyet, kapsayıcılık ve adalet anlıyorum’ T (2)

‘Ahlaklı davranmak ve vicdanlı olmaktır. Görevimizi yaparken hitap ettiğimiz kitleden bir karşılık beklememektir. Önyargılardan uzak onlara eşit yaklaşmaktır.’ T (3)

3.2. Öğretmenlerin Göstermesi Gereken Etik Davranışlar

Araştırma kapsamında öğretmenlere sergilemeleri gereken etik davranışlara yönelik görüşleri sorulmuştur. Verilen cevaplar ışığında etik davranışlara yönelik kodlar oluşturulmuştur. Öğretmenlerin göstermeleri gereken etik davranışlara ilişkin kodlar ve kodlara ilişkin frekanslar tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4*Öğretmenlerin Sergilemesi Gereken Etik Davranışlar*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Öğrenciye yönelik	Öğrencilere örnek olma / Rehberlik etme	T(1), T(2), T(8)
	Öğrenciye zorbalık yapmamak / küçümsememek	T(2)
	Öğretmen ve öğrenci arasındaki değerlerin önemsenmesi	T(2)
Mesleğe yönelik	Görevinin sorumluluklarını yerine getirme	T(3), T(4), T(7)
	Bilimsel veya akademik bilgi dahilinde çalışmak	T(8)
	Güncel bilgilere hakim olma	T(8)
	Objektif değerlendirme /tarafsız olmak	T(6), T(8)
Değerlere yönelik	Maddi ve manevi beklenti içine girmeme	T(3)
	İnanç ve değerlere saygı duyma	T(4)
	Saygı, sevgi, adalet, eşitlik, dürüstlük	T(5)

Öğretmenlerin görüşlerine göre meslektaşlarının göstermeleri gereken etik davranışlar; öğrenciye yönelik ‘öğrenciye örnek olma/rehberlik etme’ , ‘öğrenciye zorbalık yapmamak/küçümsememek, ‘öğretmen ve öğrenci arasındaki değerlerin önemszenmesi’ olarak belirlenirken, mesleğe yönelik ‘görevinin sorumluluklarını yerine getirme’, ‘bilimsel veya akademik bilgi dahilinde çalışmak’, ‘güncel bilgilere hakim olma’ olarak belirlenmiştir. Son olarak değerlere yönelik kategoride ise ‘objektif değerlendirme /tarafsız olmak’, ‘maddi ve manevi beklenti içine girmeme’, ‘inanç ve değerlere saygı duyma’, ‘saygı, sevgi, adalet, eşitlik, dürüstlük’ kodları bulunmaktadır. Kodlar incelendiğinde öğretmenlerin sergiledikleri rehberlik etme/örnek olma davranışlarını etik davranış olarak nitelendirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerine rehber ya da örnek olmaları, aynı zamanda mesleğinin getirdiği sorumlulukları da göz önünde bulundurduklarını gösterir niteliktedir. Nitekim ‘görevinin sorumluluklarını yerine getirme’ kodunun ön plana çıkması da bu durumu desteklemektedir.

Öğretmenlerin sergilemesi gereken etik davranışlardan ‘öğrenciye yönelik’ kategorisi altında ‘*öğrencilerine duruşlarıyla, hareketleriyle her konuda örnek olmalıdır.*’ T (1) görüşü bulunmaktadır. ‘Mesleğe yönelik’ ve ‘değerlere yönelik’ kategorilerine ise ‘*görevinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmektir. İşini savsaklamadan ne veriyorlar ki ne istiyorlar dememeleridir. Nöbetini, dersin gereklerini yerine getirmeleridir. Olumsuz bir durum gördüklerinde ben bunun canını nasıl okurum dememeleridir. Maddi ve manevi beklenti içinde olmamalarıdır.*’ T (3) ifadesi örnek verilebilir.

3.3. Mesleki Gelişime Yönelik Uygulamalar

Öğretmenlerin mesleki yaşamlarında mesleklerinin getirdiği bilgi, yetenek ve niteliklere sahip olabilmeleri önemlidir. Bu sürece mesleki gelişime yönelik yaptıkları faaliyetler katkı sağlar. Bu duruma dayalı diğer bir soru olarak öğretmenlere mesleki gelişimlerine yönelik neler yaptıkları sorulmuştur ve verilen cevaplar doğrultusunda kategori ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 5

Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Yönelik Yaptıkları Uygulamalar

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Kişiyeye yönelik	İlgili kitap/ gazete (resmi) /makale okuma	T(2), T(3), T(4), T(5), T(6), T(7), T(8)
	Hizmetiçi eğitime katılma	T(1), T(3), T(6), T(8)
	Sosyal medyayı / internet takip etme	T(1), T(4), T(5)
	Meslektaşları ile fikir alışverişi	T(5), T(6)
	İyi bir gözlemci olmak	T(1)

Öğretmenler mesleki gelişimlerine yönelik yaptıkları uygulamalar; ‘ilgili kitap/ gazete (resmi) /makale okuma’, ‘hizmet içi eğitime katılma’, ‘sosyal medyayı / internet takip etme’, ‘meslektaşları ile fikir alışverişi’ ve ‘iyi bir gözlemci olmak şeklindedir. ‘İlgili kitap/ gazete (resmi) /makale okuma’ ve ‘hizmetiçi eğitime katılma’ kodlarına örnek öğretmen görüşü ‘*merkezi ve mahalli eğitim seminerlerine katılıyorum. Güncel kitapları takip ediyorum. Mevzuatı resmi gazeteden takip ediyorum. Dersimle ilgili makaleleri okuyorum (T 3) şeklindedir.* ‘Hizmetiçi eğitime katılma’, ‘sosyal medyayı / internet takip etme’ ve ‘iyi bir gözlemci olmak’ kodlarına yönelik ise ‘*en başta iyi bir gözlemci olmak gerekiyor. Öğrencilerimizin geridönütlerini dikkate alarak kendimizi güncellememiz gerekiyor. Ayrıca sosyal medya veya hizmetiçi eğitimleri takip ediyorum (T1) görüşü bulunmaktadır.* Öğretmenlerin görevleri ile alakalı kitap, gazete, makale okumaları ve hizmet içi eğitime katılmaları mesleki gelişimlerine verdikleri önemi göstermektedir. Bununla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılacak olan eğitimler, sosyal medya platformlarının öğretmenler açısından etkili ve verimli kullanımı oldukça faydalı olabilir.

3.4. Öğrenci Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Sorumluluklar

Öğretmenlerin sergilemeleri gereken etik davranışların arasında öğrenci sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumluluklar da yer almaktadır. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi, sağlık ve güvenlikle ilgili kültürün de oluşmasına katkı sağlayabilir. Öğretmenlerin bu konuda yerine getirdikleri sorumluluklar tablo 6’da bulunmaktadır.

Tablo 6

Öğretmenlerin Öğrenci Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Sorumlulukları

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Ortam ile ilgili	Sınıfın fiziksel kapasitesini göz önünde bulundurma	T(1)
	Havalandırma	T(1)
	Işık	T(1)
Öğrencilerle ilgili	Öğrencilere gerekli uyarıları yapmak/ bilinçlendirmek (zararlı alışkanlıklar, beslenme, doğal afet, salgınlar, hijyen)	T(2), T(4), T(5), T(6), T(8)
	Eksiklik veya sorunda okul idaresini bilgilendirme	T(5)
Öğretmenlerle ilgili	Güvenlik ile ilgili bir şey yapmamak/Müdahale yetkisinin bulunmaması	T(2), T(3)
	Bakanlığın Talimatları doğrultusunda hareket etme	T(7)

Öğretmenler, öğrenci sağlığı ve güvenliğine yönelik ortam ile ilgili ‘sınıfın fiziksel kapasitesini göz önünde bulundurma’, ‘havalandırma’, ‘ışık’ gibi değişkenlere dikkat ederken, öğrencilerle ilgili ‘öğrencilere gerekli uyarıları yapmak/ bilinçlendirmek (zararlı alışkanlıklar, beslenme, doğal afet, salgınlar, hijyen)’, ‘eksiklik veya sorunda okul idaresini bilgilendirme’ davranışlarını sergilemektedirler. Ayrıca öğretmenler ek olarak ‘güvenlik ile ilgili bir şey yapmamak/müdahale yetkisinin bulunmaması’, ‘Bakanlığın Talimatları doğrultusunda hareket etme’ şeklinde de görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ders sürecinde sadece sınıf içerisine yönelik önlem almaları ve öğrencilere gereken uyarıları yapmaları, bu konuyla alakalı gerekli yetkiye sahip olmamalarından kaynaklı bir durum olduğu düşünülebilir. Bu konu ile ilgili yöneticilerin yetkilerinin daha fazla olması, öğretmenlerin görüşlerinde, ‘müdahale yetkisinin bulunmaması’ kodunun oluşmasına zemin hazırladığını göstermektedir. ‘Öğrencilerle ilgili’ kategorisine ait ‘öğrencilere gerekli uyarıları yapmak/ bilinçlendirmek’ kodu altındaki örnek bir görüş ‘*eğitim ortamında gerekli uyarıları yapıyor ve önlemleri alıyorum. Bir eksiklik veya sorun olursa okul idaresini bilgilendiriyorum* (T 5) şeklindedir. Öğretmenlerle ilgili ‘güvenlik ile ilgili bir şey yapmamak/müdahale yetkisinin bulunmaması’ kodunda ise ‘*öğrenci sağlığı ve güvenliği ile ilgili hassasiyet göstermeye çalışıyorum. Düzelttiklerimiz çok az. Ücretsiz yemekler, kantinde satılanlar, marketlerin okula yakın olması, öğrencilerin sağlıklı beslenmelerinin önünde engel*’ (T 3) ifadesi yer almaktadır.

3.5. Mesai ve Ders Saatleri

Eğitim mesleğine yönelik etik ilkeler çerçevesinde öğretmenlerden mesai ve ders saatlerine titizlikle riayet etmesi beklenmektedir. Bu kapsamda araştırmaya dahil olan öğretmenlere ders giriş-çıkış ve ders süreci içerisinde yaşadıkları etik sorunlar sorulmuştur. Elde edilen cevaplara doğrultusunda tablo 7’de bulunan kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 7*Öğretmenlerin Ders Sürecinde Yaşadıkları Etik Sorunlar*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Ders saati	Ders saatini süresini dikkate alma/derse zamanında girme	T(2), T(4), T(6),TÖ(7), T(8)
	Nöbetçi olunan günlerde sorun yaşama	T(3)
Öğrenci	Geç gelen öğrencilerin lehine davranma	T(5)

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenler ders süreci ile ilgili ‘ders saatini süresini dikkate alma/derse zamanında girme’, ‘nöbetçi olunan günlerde sorun yaşama’, ‘geç gelen öğrencilerin lehine davranma’ davranışlarını sergilemektedirler. Katılımcıların görev süreçlerinde ders saati sürelerini dikkate almaları, sahip oldukları etik anlayışın getirilerini yansıttıklarına işaret etmektedir. Nitekim görüşme formundaki ilk soruda, etik kavramına yönelik görüşler için oluşturulan ‘meslek ahlakına uygun davranmak’ ve ‘mesleğin getirdiği sorumluluklar’ kodları bu durumu desteklemektedir. Öğretmenler ders sürecinde yaşadıkları bu etik sorunlarla ilgili tablo 8’de belirtilen önlemleri aldıklarını ifade etmişlerdir. ‘Ders saati’ kategorisine ait nöbetçi olunan günlerde sorun yaşama ile ilgili bir öğretmen görüşünü ‘nöbetçi olduğum günlerde arkadaşlarımla sorun yaşarım korkusu, görevimi doğru yapmama ya da yapmamama sebep oluyor (T 3) şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 8*Öğretmenlerin Yaşadıkları Etik Sorunlara Yönelik Aldıkları Önlemler*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Alınabilecek önlemler	Öğrencilerin geç kalmalarına yönelik gerekli önlemleri alma	T(1)
	Öğrenciyi telkin etme	T(5)

Öğretmenler özellikle öğrencilerle ilgi etik sorunlara karşı ‘öğrencilerin geç kalmalarına yönelik gerekli önlemleri alma’, ‘öğrenciyi telkin etme’ şeklinde önlem almaktadırlar. ‘Alınabilecek önlemler’ kategorisi altındaki öğretmen görüşüne bir örnek şu şekildedir:

‘Bazen öğrenciler derse 5-10 dakika geç kalabiliyorlar. Sürekli tekrarlanmıyorsa müdür yardımcısından geç kâğıdı aldırıyorum. Ama sürekli aynı kişiler ilk saatlerde geç kalıyorsa idare ile bu durumu paylaşıyorum ve gerekli önlemleri almaya çalışıyoruz.’ T (1)

3.6. Hediye Alma

Diğer bir araştırma sorusu da öğretmenlerin öğretmenler günü gibi özel gün ve haftalarda verilen hediyeler (maddi değeri olmayan hariç) hakkındaki görüşleridir. MEB tarafından yayınlanan etik ilkeler çerçevesinde hazırlanan görüşme formunda, katılımcı öğretmenlere bu konu hakkındaki görüşleri sorulmuştur ve elde edilen veriler ışığında olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı kategoride kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 9

Öğretmenlere Mesleki Kararlarını ve Tarafsızlıklarını Etkilemesi Muhtemel Hediyelerin Verilmesi

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Olumlu	Öğrenci ile öğretmen arasındaki bağın simgesi	T(1), T(4)
	Ölçülü ve etik olmalı	T(8)
	Objektifliği etkiler	TÖ(5), (6)
	Etik değil	T(6), T(7)
Olumsuz	Lise kademesinde yaşanmayan bir durum	T(2)
	Okul öncesi ve ilköğretimde kabul edilebilir	T(2)
	Rencide eder	T(3)

Olumlu kategori altında oluşturulan kodlar ‘öğrenci ile öğretmen arasındaki bağın simgesi’, ‘ölçülü ve etik olmalı’ şeklindedir. ‘Öğrenci ile öğretmen arasındaki bağın simgesi’ kodu altındaki bir görüş; ‘*öğrencinin kendi isteği ve hayali doğrultusunda getirdiği hediyeleri kabul etmekte sakınca görmüyorum. Çünkü aramızda bir bağın simgesi olmalı bazen. Öğrenci o bağı görünür kılmak isteyebilir*’ T (1) şeklindedir. Olumsuz kategorisi altında ise ‘objektifliği etkiler, ‘etik değil’, ‘lise kademesinde yaşanmayan bir durum, ‘okul öncesi ve ilköğretimde kabul edilebilir’ ve ‘rencide eder’ kodları belirlenmiştir. ‘Objektifliği etkiler’ ve ‘etik değil’ koduna yönelik bir katılımcı ‘*maddi değeri olan hediye verilmesini etik bulmuyorum. Bu durum öğretmenin objektifliğini olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum*’ T (6) şeklinde görüş bildirmiştir. ‘Rencide eder’ kodu altındaki görüş ise ‘*doğru bulmuyorum. Öğrencileri de öğretmenleri de perde arkasında rencide ediyor*’ T (3) şeklindedir. Bu konuya yönelik öğretmen görüşlerinin iki farklı tarafta toplanması, öğretmenlerin sahip oldukları etik değerler ve kültürel değerlerin birbiri ile çatışmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Bir grup öğretmenin kültürümüzdeki hediyeleşmenin öğretmen ile öğrenci arasındaki bağın simgesi olarak nitelendirirken, diğer grubun sahip oldukları etik değerlere bağlı olarak objektifliği etkilediğini belirtmesi bu durumla ilgilidir.

3.7. Kurum Kaynaklarının Kişisel Amaçlara Yönelik Kullanımı

Kurum kaynaklarının, araç ve gereçlerinin kişisel amaçlara yönelik kullanımı konusunda katılımcı öğretmenler olumsuz yönde görüş belirtmişlerdir. Bu nedenle olumsuz olarak bir kategori oluşturulmuş, bu kategori altında beş kod belirlenmiştir. Oluşturulan kodlar tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Öğretmenlerin Kurum Kaynaklarını Kişisel Amaçlara Yönelik Kullanımı

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Olumsuz	Uygunsuzdur / Etik değil/ Hak ihlali	T(1), T(2), T(4), T(5), T(7), T(8)
	Yaşanmayan bir durum	T(3)
	Toplumun rahatsız olması/ güvenirliliği zedeleme	T(6)

Araştırmaya katılan öğretmenler kurum kaynaklarının kişisel amaçlara yönelik kullanımını genel olarak olumsuz bulmuşlardır. Bu konuya yönelik oluşturulan kodlar şu şekildedir: ‘uygunsuzdur / hak ihlali’, ‘yaşanmayan bir durum’, ‘toplumun rahatsız olması/ güvenirliliği zedeleme’. ‘Uygunsuzdur/hak ihlali’ koduna yönelik öğretmen görüşü ‘*amacına uygun olarak kullanılmayan her araç uygunsuzdur. Kabul edilebilir bir durum değildir. Ona uygun davranmalısınız*’ T (1) şeklindedir. Aynı kod altındaki diğer bir görüş ise şöyledir: ‘*daha önce*

buna benzer olaylara şahit oldum. Benim ahlak seviyeme göre küçük de büyük de birdir. Hepsine karşıyım' T (2). Kurum kaynaklarının kişisel amaçlara yönelik kullanımının toplumu rahatsız edeceğini ifade eden bir öğretmen, görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: 'kesinlikle doğru bulmuyorum. Kurum kaynaklarının düşüncesizce kişisel amaçlar için kullanımı toplumu rahatsız eder, kurumların güvenilirliğini zedeler' T (6). Bu konu ile ilgili olarak da öğretmenlerin sahip oldukları etik kodlar davranışlarına yansımış, öğretmenler kurum kaynaklarının kişisel amaçlarla kullanımını noktasında ağırlıklı olarak olumsuz görüşler belirtmişlerdir.

3.8. Özel Ders Verme

Öğretmenlerin meslek hayatları süresinde özel ders verme konusundaki düşünceleri üç farklı kategoride toplanmıştır. İlk olarak öğretmenlerin bu konu ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri belirlenmiş, ikinci aşamada ise bu konuya yönelik alınabilecek önlemler ifade edilmiştir. Özel ders verme konusunda öğretmenlerin görüşleri tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11

Öğretmenlerin Özel Ders Verme Konusundaki Düşünceleri

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Olumlu	Okul hayatı etkilenmiyorsa verilebilir	T(1), T(7)
	Kendini geliştirmesine fırsatı	T(1)
	Maddi anlamda destek	T(1)
Olumsuz	Özel ders vermeme /Kendi öğrencisine ders vermeme	T(2), T(3), T(4), T(5), T(6), T(7)
	Adaletsiz bir uygulama	T(8)

Öğretmenler özel ders verme ile ilgili olumlu olarak 'okul hayatı etkilenmiyorsa verilebilir, 'kendini geliştirmesine fırsatı, 'maddi anlamda destek olarak görüş belirtmişlerdir. Olumsuz yönde ise 'özel ders vermeme/kendi öğrencisine ders vermeme' ve 'adaletsiz bir uygulama' kodları belirlenmiştir. 'Okul hayatı etkilenmiyorsa verilebilir', 'kendini geliştirmesine fırsatı', 'maddi anlamda destek' kodları altındaki ortak görüş 'eğer okul hayatınızı etkilemiyorsa verebilirsiniz. Çünkü özel ders sizi ekstra daha detaya yönlendirdiği için kendinizi geliştirmeniz için bir fırsat olarak görebilirsiniz. Bazen konuya farklı gözle bakmanızı sağlayarak okuldaki öğrencilerinize destek bile verebilir. Maddi anlamda da bu ekonomik şartlarda özel ders vermek zorunda bile kalabilirsiniz.' T (1). Meslek hayatı içerisinde özel ders vermeyen bir öğretmen ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; 'hiç özel ders vermedim. Branşım gereği öğrenci özel derese ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum. Eğer ki vermem gerekirse ne yapardım bilmiyorum. Kişilerin bunlara ihtiyaçları da var. Özel ders verdiğim öğrencinin daha avantajlı olmaması için çaba sarf ederdim. Kendi öğrencime özel ders vermezdim. Özel ders öğrencisi ile sınava yönelik çalışılan aynı soruları bütün sınıfa uygulardım' T (2). Katılımcılar öğrencilere özel ders vermeyi, ayrıcalık yaratan bir uygulama olarak değerlendirmekte ve bu nedenle de özel ders vermeme veya kendi öğrencisine ders vermediklerini ifade etmektedirler. Öğretmenlerin öğrencileri arasında ayırım yapmak istememeleri ilk kısımda da ifade edilen etik kavramının 'eşitlik' ilkesine sahip olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

İkinci aşamada öğretmenler, özel ders verme durumunda alınabilecek önlemler konusundaki düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin sundukları öneriler doğrultusunda oluşturulan kodlar tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12*Özel Ders Verme Durumunda Alınabilecek Önlemler*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Alınabilecek önlemler	Takibi ve vergi düzenlemesi yapılmalı /resmiyete dökülmeli	T(5), T(8)
	Ders verdiğim öğrencinin avantajlı olmaması	T(2)
	Alanın uzmanı tarafından dersin verilmesi	T(8)

Özel ders verme durumunda alınabilecek önlemlere yönelik öğretmenlerin sunduğu öneriler; ‘takibi ve vergi düzenlemesi yapılmalı/resmiyete dökülmeli’, ‘ders verdiğim öğrencinin avantajlı olmaması’, ‘alanın uzmanı tarafından dersin verilmesi’ şeklindedir. Özel ders verme konusuna yönelik alınabilecek önlemlere yönelik örnek bir öğretmen görüşü ‘*hiçbir şekilde özel ders vermedim. Ama takibi ve vergi düzenlemesi yapılarak verilmesi durumunda karşı olmam*’ T (5) şeklinde ifade edilmiştir.

3.9. Öğrenci ve Velilerden Para ya da Eşya Talebinde Bulunma

Görüşme formunda son soru olarak öğretmenlere öğrenci ve velilerden bağış, yardım veya başka bir isim altında para ya da eşya talebinde bulunma davranışına yönelik düşünceleri sorulmuştur. Bir önceki soruda olduğu öğretmenler bu konu ile ilgili düşüncelerine ek olarak bu davranışa yönelik öneriler de sunmuşlardır. Toplanan görüşler neticesinde oluşturulan kodlar tablo 13 ve tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 13*Öğrenci ve Velilerden Para ya da Eşya Talebinde Bulunma Davranışına Yönelik Öğretmen Görüşleri*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Olumsuz	Doğru değil	T(3), T(2), T(6), T(8)
	Alışveriş ve çıkar ilişkisinin bulunması	T(1), T(8)
	Mesleğe ve kendine saygısızlık	T(1), T(3)
Olumlu	Amaca göre olumlu olabilir (deprem, sel, vb. durumlarda yapılan yardımlar)	T(4), T(5)

İlgili görüşme sorusu çerçevesinde öğretmen görüşleri olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. Olumsuz kategorisi altında ‘doğru bulmuyorum’ ve ‘alışveriş ve çıkar ilişkisinin bulunması’ olmak üzere iki kod belirlenmiştir. Olumlu kategorisi altına ise ‘mesleğe ve kendine saygısızlık’, ‘amaca göre olumlu olabilir (deprem, sel, vb. durumlarda yapılan yardımlar)’ kodları eklenmiştir. Olumlu kategorisi altında örnek öğretmen görüşü ‘‘*Öğrenci ve velilerin toplum vicdanını ilgilendiren deprem gibi afetler hususunda organize edilmesi ve ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi gayet duyarlı davranışlardır. Tabii ki ne için talepte bulunulduğu önemli*’ T (4) iken olumsuz kategorisi altındaki diğer bir ifade ‘*Bunu isteyen tarafta olmadım. Bunu hangi amaçla istiyorlar bilmiyorum. Kişisel çıkarlar için değilse ve tamamen okul içinse bence bu konu tartışılmalı. Okulların bunlara ihtiyacı varsa Bakanlık tarafından yapılmalı*’ T (2) şeklindedir. Bu davranışa yönelik öğretmenlerin sundukları öneriler şu şekildedir:

Tablo 14*Öğrenci ve Velilerden Para ya da Eşya Talebinde Bulunma Davranışına Yönelik Öneriler*

Kategoriler	Kodlar	Öğretmen
Öneriler	İhtiyaç varsa Bakanlık yapmalı /hukuka uygun olmalı	T(2), T(7)
	Kişiler kendi iradeleri ile yapmalı	T(6), T(7)

Araştırmaya katılan öğretmenler bu davranış ile ilgili olarak ‘İhtiyaç varsa Bakanlık yapmalı /hukuka uygun olmalı’ ve ‘kişiler kendi iradeleri ile yapmalı’ önerilerini getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu bu davranışı olumsuz olarak değerlendirmişler fakat davranışın amacına göre de değişebileceğini belirtmişlerdir. Amacına göre değişme durumunda ise yine sahip oldukları etik ilkeler çerçevesinde bu davranışın kendileri tarafından değil de Bakanlık tarafından yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin davranışlarında etik duyarlılık çerçevesinde hareket etmeye özen gösterdiklerine işaret etmektedir.

Öğretmenlerin bu konu ile ilgili sundukları örneklerden bir tanesi aşağıda verilmiştir:

‘Bağış gönüllülük esasına göre olmalı, talep edilmemeli. Nitekim öyle de oluyor. Devlet gerekli olan ödeneği gönderiyor. Bağış yapmak isteyen birisinin de bağışını kabul etmemek uygun olmaz. Aynı ya da nakdi olabilir bu bağışlar. Bu bağışlarda hukuka uygun olmalı’ T (7).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin etik duyarlılık ile ilgili hizmetiçi eğitim alma durumları, buna bağlı olarak mesleki etik ilkelere yönelik davranışları ve bu davranışlardaki etik duyarlılıklarının araştırıldığı bu çalışmada, eğitim mesleğine ilişkin etik ilkelerle ilgili öğretmenlere dokuz soru yöneltilmiştir. Çalışmada ilk olarak öğretmenlerin etik kavramına ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Katılımcılar etik kavramı ile ilgili olarak özellikle davranış boyutunda “ahlaklı davranmak /vicdanlı olmak”, meslek boyutu ile ilgili “mesleğin getirdiği sorumluluklar” ve ‘meslek ahlakına uygun davranma’, ilkeler boyutunda ise “kapsayıcılık /eşitlik” olarak görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler çoğunlukla etik kavramını; “ahlaklı davranmak /vicdanlı olmak” ile ifade etmişlerdir. Ayrıca ahlak boyutunda da etik kavramını “davranışın ölçütü” olarak nitelendirmeleri, öğretmenlerin etik kavramı ile ahlak kavramını bağdaştırdıklarını göstermektedir. Etik ve ahlak kavramı arasındaki ilişki diğer çalışmalarda da benzer şekilde ortaya konmuştur (Bülbül, 2019; Kaşıkçı Yavuz & İra, 2023). Bu sonuç, öğretmenlerin etik duyarlılığın ön koşulu olan etik kavramı ile ilgili çeşitli bilgilere sahip olduklarını gösterebilir.

İlk soruya ilişkin ulaşılan sonucu destekler nitelikte, ikinci soru olarak öğretmenlere hangi etik davranışları sergiledikleri sorulmuştur. Çalışma sonuçlarına göre öğretmenler en fazla “görevinin sorumluluklarını yerine getirme” ve “öğrencilere örnek olma / rehberlik etme” davranışlarını sergilemektedirler. Bu sonuç öğretmenlerin sergiledikleri davranışlarda, mesleğin öneminin farkında olup, getirdiği sorumlulukları dikkate aldığını gösterebilir. Benzer sonuçlara farklı yıllarda yapılan çalışmalarda da ulaşılmış (Akhan & Öztürk, 2022; Kıranlı Güngör & Atalay, 2018) ayrıca 2019 yılında yapılan farklı bir çalışmada, davranışlarıyla öğrenciye model olan öğretmenin daha etik bulunduğu tespit edilmiştir (Karataş, vd., 2019). Aynı durumla ilgili Sherpa (2018), öğrencilerin öğretmenlerini doğrudan veya dolaylı olarak takip ettiklerinin unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca onları kendileri için bir rol model ve motivasyon kaynağı olarak gördüklerinden dolayı öğretmenlerin sahip oldukları mesleki etiğin öğrenci gelişimi için oldukça önemli olduğunu belirtmiştir (Sherpa, 2018). “Görevinin sorumluluklarını yerine getirme” davranışı sadece MEB’in yayınlamış olduğu belgede değil, İnan (2021) tarafından yapılan çalışmada da bulunmaktadır. “Hizmette sorumluluk” ilkesi olarak bahsedilen bu davranış,

öğretmenlik meslek etiği ilkeleri arasında bulunmaktadır (İnan, 2021). Soruya ilişkin bulgulara göre öğretmenler, davranışlarında etik ilkeler doğrultusunda hareket etmektedirler. İlk soruda belirttikleri etik kavramına ilişkin ifadeleri, davranışlarına da yansıttıkları şeklinde yorum yapılabilir. Öğretmenlerin davranışlarını meslek etiği ilkelerine uygun sergilemelerinde, mesleki kıdem sürelerinin de etkili olduğu düşünülebilir. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı 21 yıl ve üzeri mesleki kıdem yılına sahiptir. Güven ve Saydam'ın (2024) çalışmalarında öğretmenlerin mesleki kıdem sürelerinin artmasıyla meslek etiği algılarının da arttığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin mesleğine ilişkin etik ilkeler içerisinde mesleki gelişimleri de bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada öğretmenlere mesleki yeterliklerine yönelik hangi faaliyetleri yaptıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu “ilgili kitap/ gazete (resmi) /makale okuma” yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum tamamı lisans ve yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğretmenlerin, alanları ile ilgili bilimsel çalışmalara önem verdiğini ve bu çalışmalarını takip ettiğini gösterebilir. Altınkurt ve Yılmaz (2011) öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışları üzerine çalıştıkları araştırmalarında, öğretmen adaylarının öğretmenlerin alanlarıyla ilgili yayınları takip etmemesini, etik dışı bir davranış olarak nitelendirdiklerini belirlemiştir. Mesleki gelişime yönelik ikinci olarak yapılan faaliyet ise “hizmet içi eğitime katılma” olmuştur. Bu durum öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik uygulanan eğitimleri takip etme ve katılma durumlarına önem verdiklerini gösterebilir. Buna bağlı olarak öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerde öğretmenlik meslek etiğine yönelik eğitimlerin de verilmesi faydalı olacaktır. Nitekim Akhan ve Öztürk (2022) çalışmasında, öğretmen adaylarına verilen meslek etiği uygulamalarına dair seminerin, adayların gelişimine olumlu katkılar sunduğunu ifade etmişlerdir. Diğer bir önemli nokta ise öğretmenlerin meslek etiği hakkında bilgi sahibi olmalarının onların motivasyonlarını etkileyebileceği ve bu durumun da öğrencilerin başarısını arttırabileceğidir (Ashaf vd., 2017). Öğretmen performansının artması, öğrenci başarısının yükselmesi, etik konulara yönelik duyarlılığın ve farkındalığın artırılması için etik eğitimi müfredata eklenmelidir (Damanabi, vd. 2024). Bununla ilgili olarak mesleğe başlamadan önce veya sonra öğretmenlere hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yapılması, öğretmenlerin kendilerini geliştirmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin göstermeleri gereken etik davranışların arasında öğrenci sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumluluklar da bulunmaktadır. Araştırmada öğretmenler, öğrenci sağlığı ve güvenliği ile ilgili en fazla öğrencilere gerekli uyarıları yapmak/ bilinçlendirmek (zararlı alışkanlıklar, beslenme, doğal afet, salgınlar, hijyen) davranışını göstermektedirler. Bu durum öğretmenlerin okul içerisinde öğrenci sağlığına ve güvenliğine yönelik gerekli önlemleri alma konusunda, yetkilerinin sınırlı olması ile ilgili olabilir. Araştırmada “güvenlik ile ilgili bir şey yapmamak/müdahale yetkisinin bulunmaması” kodunun oluşması da bu durumu destekler niteliktedir.

Mesleki yaşam sürecinde, mesai ve ders saatleri konusunda da mesleki etik ilkeler doğrultusunda hareket etmek oldukça önemlidir. Bu araştırmada mesai ve ders saatleri ile ilgili katılımcı öğretmenler “ders saatini süresini dikkate alma/derse zamanında girme” davranışını sergilemektedirler. Öğretmenlerin davranışlarında ders sürelerini dikkate almaları, mesleğin sahip olduğu etik ilkeleri göz önünde bulundurdıklarını gösterebilir. 2019 yılında öğretmen adayları ile yapılan araştırmada, ders saati sürelerine uymak etik öğretmen davranışları arasında üst sırada bulunmaktadır (Karataş vd., 2019).

Öğretmenler için hediye kabul etme özellikle öğretmenler günü gibi özel gün ve haftalarda sıklıkla gündeme gelmektedir. Araştırma sürecinde öğretmenlere bu konu ile ilgili görüşleri sorulmuştur ve elde edilen görüşler olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı kategoride toplanmıştır. Olumsuz yönde görüş belirten öğretmenlerin çoğunluğu “objektifliği etkiler” ve “etik değil” derken, olumlu yönde görüş belirten öğretmenlerin geneli bu konuyu “öğrenci ile öğretmen arasındaki bağın simgesi” olarak görmüştür. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerin bu

davranışı etik bulmamaları, mesleki yaşamlarında etik ilkelere dikkat etmeleri ile ilgili olabilir. Olumlu yönde görüş bildiren öğretmenlerle ilgili olarak, mesleki yaşamlarında öğrencileri ile aralarındaki iletişime verdikleri önemin, bu konuya olan görüşlerini etkilemesinin muhtemel olduğu düşünülebilir. Bu konu ile ilgili olarak Gholami, Kuusisto ve Tirri (2014) araştırmalarında, yaptıkları çalışmaya katılan öğretmenlerin öğrencileri ile bağ kurmasının ve onları önemsemesinin, sahip oldukları etik duyarlılığın temeli olduğunu ifade etmişlerdir. Erdemli ve Güner Demir (2018) ise öğretmenlerle gerçekleştirdikleri araştırmada, öğretmenlerin çoğunun etik karar vererek hediyeleri kabul etmediklerini fakat kabul eden öğretmenlerin de kültürlerinde hediyeleşmenin önemli olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Olumsuz görüşler içerisinde bulunan “objektifliği etkiler” görüşünden de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin hediye alması tarafsızlıklarına gölge düşürecek ve kendilerine duyulan güvenin azalmasına neden olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak Sherpa (2018), öğretmenlerin mesleki çalışmaları ile özel çıkarları arasındaki çatışmanın öğrencilerin moralini bozabileceğini ve öğretmenlere yönelik algılarını etkileyebileceğini ifade etmiştir. Ancak öğretmenlere etik duyarlılıkla ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesi, bu konu ile ilgili çeşitli çalıştay, atölye vb. etkinliklerin düzenlenmesi, etik ikilemlerin ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Öğretmenlerin mesleklerini kullanarak kişisel menfaat sağlaması ya da kurum kaynaklarını kişisel amaçları doğrultusunda kullanması konusunda araştırmaya katılan tüm öğretmenler olumsuz yönde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu durumu “uygunsuzdur / etik değil / hak ihlali” olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum çalışmaya katılan öğretmenlerin birçoğunun sahip oldukları etik ilkelere bağlı kalarak görüş belirttiklerine işaret etmektedir. Bununla ilgili olarak öğretmenlerin kişisel menfaat sağlama konusunda etik anlamda duyarlı davrandıkları da söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun lisans mezunu olması bu durumu desteklemiş olabileceği düşünülmektedir. Arslan Namlı (2017) çalışmasında lisans mezunu öğretmenlerin yüksek lisans mezunu öğretmenlere göre mesleki etik ilkelere daha fazla uyduklarını tespit etmiştir.

Kişisel menfaat sağlamayla da ilgisi olan özel ders verme, etik bir davranış olarak öğretmenlerden beklenmemekte, kanuni istisnalar haricinde öğrencilerden ücret veya farklı bir menfaat karşılığı özel ders vermemeleri belirtilmektedir (MEB, 2021). İlk olarak bu konu ile ilgili öğretmen görüşleri iki farklı kategoride toplanmıştır. Olumsuz olarak görüş belirten öğretmenlerin büyük çoğunluğu “özel ders vermeme / kendi öğrencisine ders vermeme” davranışını sergilemektedirler. Bununla ilgili olarak öğretmenlerin kendi öğrencilerine özel ders vererek ders almayan ya da alamayan diğer öğrencilerden ayrıcalıklı hale gelmelerini istemedikleri, dersine girdikleri bütün öğrencilerin eşit durumda olmalarına dikkat ettikleri söylenebilir. Olumlu olarak öğretmenler okul görevini aksatmıyorsa verilebileceğini, kendini geliştirme fırsatı sunduğunu ve maddi anlamda destek olabileceğini ifade etmişlerdir. 2020 yılında Akdemir ve Kılıç, öğrencilerin özel ders alma nedenlerini incelediği araştırmasında, özel ders almaya / vermeye etki eden faktörlerde maddi olarak öğretmenlerin özel ders vermeye ihtiyaç duydukları ifade edilmiştir. Benzer şekilde fizik öğretmenleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada öğretmenlerin %33’ünün özel ders vermekte olduğu tespit edilmiştir (Güzel vd., 2010). Bununla ilgili olarak öğretmenlerin maaş ücretlerinin iyileştirilmesi bu etik dışı davranışın sergilenmemesini sağlayacaktır. Öğretmenler arasında ortaya çıkan bu görüş ayrılıkları, öğretmenlik meslek etiği kurallarının bazı noktalarda uygulanmadığını ve buna bağlı olarak istenilen nitelikte eğitim-öğretim ortamının oluşamamasına yol açtığı söylenebilir. Bu durumun nedeninin çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısının çalışma süreci içerisinde mesleki etik ilkelere dair hizmet içi eğitim almamalarıyla ilgili olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Benzer görüş farklılıkları Kaşık Yavuz ve İra’nın (2023) çalışmasında da ortaya çıkmaktadır. Özel ders verme durumunda ise öğretmenler “takibi ve vergi düzenlemesi yapılmalı / resmiyete dökülmeli” şeklinde öneri sunmuşlardır. Bu durumun araştırmaya katılan öğretmenler tarafından da resmiyete uygun olmadığını bildiğini göstermektedir. Bu konu ile ilgili öğretmenlere verilecek olan eğitimler ve meslek etiğine yönelik yapılacak olan yasal düzenlemeler, görüş ayrılıklarının

azalmasını ya da ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Ancak Coşkun ve Çelikten (2020) her ne kadar devlet kurumları tarafından öğretmenlik mesleği etik kodları oluşturulmuş olsa dahi bu kodlara uygun davranmanın garantilenemeyeceğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu kodlara uygun davranış sergileyebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesinin ancak lisans düzeyinde etik eğitimle mümkün olacağını ifade etmişlerdir. Unutulmamalıdır ki etik yeterlik mesleki yeterliğin de önemli bir parçasıdır (Calder, 2015). Öğretmen adaylarına lisans düzeyinde verilecek olan etik eğitimi, öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutumun oluşmasına da zemin hazırlayacaktır. Doğaner ve Özbek (2019) araştırmalarında öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutumun artması, meslek etiği ilkelerine uymayı da arttırdığını belirlemişlerdir.

Araştırmada son olarak öğrenci ve velilerden yardım, bağış, vb. taleplerde bulunma ya da bunlarla ilgili olarak zorunluluk getirme davranışına yönelik görüşler toplanmıştır. Eğitim-öğretim süreci içerisinde deprem, sel, vb. doğal afet durumlarında okullarda yardımlaşma kampanyaları başlatılmakta, öğrenci ve veliler ile bu kampanyalarda işbirlikleri yapılmaktadır. Bu durum öğretmenlerin görüşlerini de etkilemiş, araştırma sürecinde bağış ve yardım talebinde bulunma ile ilgili soruda, elde edilen görüşlerin ikiye ayrılmasına yol açmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yardım, bağış, vb. taleplerde bulunulmasını olumsuz bulmuş, bu davranışı “doğru değil” şeklinde değerlendirmişlerdir. Ancak yapılacak olan herhangi bir destek talebinde ise bu durumun ihtiyaçlar dahilinde bakanlık tarafından yapılması ve kişilerin kendi iradeleri doğrultusunda olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu gibi etik ilkeler konusunda yaşanacak olan ikilemlerde, kurumun iklimi ve normları, öğretmenlerin karar vermesinde etkilidir (Özen, 2017). Bu nedenle okullarda öğretmenlik meslek etiği ve etik duyarlılık ile ilgili çalışmaların yapılması etik ikilem yaşanan durumların doğru değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü etik duyarlılığın yüksek olması, etik ikilemlerle yüzleşmeye de yardımcı olacaktır (Dewi & Dewi, 2018).

Araştırma bulguları incelendiğinde öğretmenlerin çoğunda etik kavramı ile ilgili bilginin mevcut olduğu dolayısıyla çoğunun da etik duyarlılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Kuusisto, Tirri ve Rissanen tarafından 2012 yılında yapılan, öğretmenlerin katılımcı olduğu araştırmada, Finli öğretmenlerin yüksek düzeyde etik duyarlılığa sahip olduğu bulunmuş, bu durumun da katılımcıların öğretmenliğin mesleki etik kodlarını içselleştirdiklerini gösterdiği ifade edilmiştir. Ayrıca unutmamalıdır ki etik duyarlılık öğretmenlik mesleğinin özünde bulunmaktadır. Nitekim 2014 yılında yine öğretmenlere yönelik yapılan bir çalışmada, hem İranlı hem de Finlandiyalı öğretmenlerin etik duyarlılıkları yüksek düzeyde çıkmış, bu bulgunun da etik duyarlılığının öğretmenliğin doğası gereği ahlaki bir faaliyet olduğunu gösteren mevcut literatürle uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır (Gholami vd., 2014).

Öğretmenlerin mesleki etik kodlarla ilgili mesleki gelişim, öğrenci sağlığı ve güvenliği, mesai ve ders saatleri, kurum kaynaklarının kişisel amaçlarla kullanılması konularında etik olarak duyarlı davrandıkları tespit edilmiştir. Ancak hediye alma, özel ders verme ve bağış veya yardım talebinde konularında çeşitli ikilem yaşadıkları, bu konularda gereken etik duyarlılığı gösteremedikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin etik kavramını iyi bilmesi meslek etiğinin temelini oluşturur (Kıranlı Güngör & Atalay, 2018). Etik kavramının benimsenmesi, kurum kültürüne yerleşmesi etik eğitimi ile mümkündür ve etik eğitimi öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Öğretmenlerin mesleki çalışma dönemleri içerisinde alacakları etik duyarlılık ile ilgili eğitimler oldukça önemlidir. Ronkainen, Kuusisto, Eisenschmidt ve Tirri (2023) etik duyarlılığın, öğretmenlerin mesleki çalışmaları için önemli bir temel olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Etik eğitimi ile etik değerlere duyarlı öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanacaktır (Beden, vd., 2024).

Araştırmanın ortaöğretim düzeyinde ve Çanakkale ilinde gerçekleştirilmesi, çalışma grubunun sadece öğretmenlerden oluşması araştırmanın sınırlılıkları içerisinde yer almaktadır. Çalışma sonuçları doğrultusunda, eğitim alanında etik duyarlılıkla ilgili farklı paydaşlarla çeşitli çalışmalar yapılabilir. Yapılacak olan çalışmaların farklı öğretim kademelerinde

gerçekleştirilmesi literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çalışma öğretmenlerle nitel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmen, öğrenci veya velilerle bu konuya yönelik nicel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Etik duyarlılığın çeşitli değişkenlerle ilişkisine bakılarak eğitim alanına etkileri ortaya konabilir. Etik duyarlılıkla ilgili öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi, bu eğitimlerin kuruma yayılması desteklenebilir. Öğretmenlerin özel ders verme, hediye alma konularında ikilem yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle etik ikilem yaşanan konulara yönelik eğitimler verilebilir. Hizmet içi eğitimlerin verilmesi sürecinde, yükseköğretim kurumları ile iş birliği yapılarak eğitimlerin nitelikleri artırılıp, süreç içerisinde etik duyarlılıkla ilgili farklı projeler gerçekleştirilebilir. Örneğin öğretmen adaylarına, Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK iş birliği ile etik duyarlılığın temeli olan etik eğitimler verilerek, bu mesleki etik ilkelerin benimsenmesi sağlanabilir. Dijital teknolojilerin yoğun olarak kullanılmaya başlandığı eğitim-öğretimde etik duyarlılığın gerekliliği gün geçtikçe artmaktadır. Eğitim alanında verilecek her kararda etik duyarlılık son derece önemlidir. Bu konu ile ilgili farklı ve yeni yapılacak araştırmalar, konuya yönelik farkındalığında artmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, A. (2020). İş ve Meslek Ahlakı/Etiği. Ş. Ada ve F. Silman (Ed.), *Eğitimde ahlak ve etik içinde* (s. 21-35). Pegem Akademi.
- Akhan, N. E. & Öztürk, A. (2022). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının mesleki gelişimine bir katkı: öğretmenlik meslek etiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 9(1), 47-68. doi:https://doi.org/10.33907/turkjes.773606
- Altinkurt, Y. & Yılmaz, K. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 113-128.
- Arslan, Namlı, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mesleki etik ilkelerine uyma düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 389-395. doi:https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1590
- Ashaf, H., Hosseinnia, M. & Domsy, GH., J. (2017). EFL teachers' commitment to professional ethics and their emotional intelligence: A relationship study. *Cogent Education*, 4(1). doi:https://doi.org/10.1080/2331186X.2017.1298188
- Aydın, İ. (2022). *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik* (9. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2021). *Eğitim ve öğretimde etik* (11. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Beden, A., Yağcı, Z., Akalın, H. & Keskin, H., G. (2024). Küresel anlamda etik kavramı ve öğretmenlik mesleği etik ilkeleri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(1), 342-353.
- Beyaz, H. & Manolova Yağcı, O. (2021). Etik, etik ilkeler ve kurallar, meslek etiği etik ve hukuk ilişkisi. A. İLĞAN (ed.), *Eğitimde ahlak ve etik içinde* (s. 26-46). Pegem Akademi
- Bıyıklar, B. (2019). *Belediyelerde kurumsal etik kültürünün oluşmasında hizmet içi eğitimin rolü*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Bülbül, S. (2019). *İngilizce öğretmenlerinin öğretmenlik meslek etiği farkındalık düzeyleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Calder, G. (2015). Competence, ethical practice and professional ethics teaching. *Ethics and Social Welfare*, 9(3), 297-311. doi: <https://doi.org/10.1080/17496535.2015.1031263>
- Çelebi, N. & Akbağ, M. (2012). Genel liselerde çalışan öğretmenlerin etik davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 425-441.
- Coşkun, B. & Çelikten, M. (2020). Öğretmenlik meslek etiği üzerine bir inceleme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 686-710. doi: <https://doi.org/10.26466/opus.666967>
- Coşkun, N. (2016). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının öğretmenlik meslek etiği değerlerine ilişkin görüşleri: Mesleki etik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Damanabi, S., Behshid, M., Moradi, Z. & Ghaderi-Nansa, L. (2024). The impact of professional ethics case-based learning on the ethical sensitivity of health information technology students. *Perspectives in Health Information Management*, 21(1).
- Dewi, I., G., A., A., P. & Dewi, P., P. (2018). Big five personality, ethical sensitivity, and performance of auditors. *International Research Journal of Management, IT & Social Sciences*, 5(2), 195-209.
- Doğaner, S. & Özbek, O. (2019). Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının mesleki etik ilkelere ve öğretmenliğe yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 197-208. doi: <https://doi.org/10.33689/spormetre.526089>
- Ehrich, L. C., Kimber, M., Millwater, J., & Cranston, N. (2011). Ethical dilemmas: a model to understand teacher practice. *Teachers and Teaching*, 17(2), 173-185. <https://doi.org/10.1080/13540602.2011.539794>
- Erdemli, Ö. & Güner Demir, T. (2018). Öğretmenlik meslek etiği açısından hediye alma: örnek olay ekseninde değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 611-637. doi: <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2018.81>
- Ergin, İ., Akseki, B. & Deniz, E. (2012). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 55-66.
- Erkuş, A. (2021). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (7. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Eryılmaz, E. (2022). *Öğretmenlerin etik duyarlılık ve iş doyumları düzeyleri arasındaki ilişki*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Gholami, K., Kuusisto, E. & Tirri, K. (2014). Is ethical sensitivity in teaching culturally bound? Comparing Finnish and Iranian teachers' ethical sensitivity. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 45(6), 886-907. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/03057925.2014.984588>
- Güven, B. & Saydam, S. (2024). Öğretmenlerin meslek etik algılarının incelenmesi. *Çağdaş Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 2(1), 16-25.
- Güzel, H., Özdöl, M. F. & Oral, İ. (2010). Öğretmen profillerinin öğrenci motivasyonuna etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 241-253.
- Hanhimäki, E. & Tirri, K. (2009). Education for ethically sensitive teaching in critical incidents at school. *Journal of Education for Teaching*, 35(2), 107-121. doi: <https://doi.org/10.1080/02607470902770880>

- Kalantari, S., Jouybari, L., Sanagoo, A., Hekamt Afshar, M. & Nouhi, E. (2017). A comparison of the views of nursing students and clinical educators on students' ethical sensitivity. *J Research Health*, 7(1) :647-652. doi: <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.jrh.7.1.647>
- Karataş, S., Caner, M., Kahyaoğlu, R. B. & Kâhya, S. (2019). Öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 29-49. doi:<http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c1s.2m>
- Kasımoğlu, N. (2020). *Etik ve eğitim* (1. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Kaşıkçı Yavuz, İ. & İra, N. (2023). Ortaokul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışlara ilişkin görüşleri. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 2(2), 55-73.
- Kavandi H, Marashi M, Hashemi J & Safaei M. (2019). Analyzing ethical sensitivity: developing on student-teacher education. *Iranian journal of educational Sociology*, 2(1), 134-142. doi:<http://dx.doi.org/10.29252/ijes.2.1.134>
- Kıranlı Güngör, S. & Atalay, B. (2018). Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin meslek etiğine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1751-1764. doi:<https://doi.org/10.24106/kefdergi.3055>
- Kuusisto, E., Tirri, K. & Rissanen, I. (2021). Finnish Teachers' ethical sensitivity. *Education Research International*, 1-10. doi: <https://doi.org/10.1155/2012/351879>
- Matoğlu, E. (2023). *Okul psikolojik danışmanlarının kullandıkları etik karar verme modellerine göre etik kararlarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Metin, O. & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294. doi:<https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>
- Milli Eğitim Bakanlığı Etik Komisyonu, (2021, 10 Ekim). Eğitimciler için mesleki ilkeler. <https://etik.meb.gov.tr/www/egitimciler-icin-mesleki-etik-ilkeler/icerik/10>
- Narvaez, D. (2001). *Nurturing Character in the middle school classroom*. Minnesota Department of Children, Families and Learning & the University of Minnesota. <https://cee.nd.edu/curriculum/documents/intrblkt.pdf>
- Ottekin Demirbolat, A. & Aslan, H. (2014). İlk ve ortaokul öğretmenlerinin etik duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sinop ili örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(Özel sayı 1), 187-206.
- Özen, F. (2017). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adayı öğrencilerin zamanla öğretmenlik meslek etiği algılarındaki değişim. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13) 381-397. doi:<https://doi.org/10.26466/opus.331158>
- Özyıldırım, G. (2018). *Öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının sınıf yönetiminde etik duyarlılık düzeylerine etkisi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Patton, M., Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (2. Baskı). Pegem Akademi.
- Pekcan, H. S. (2007). *Yalova ili ve çevresinde görev yapan hekimlerin ve hemşirelerin etik duyarlılıkları*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Ronkainen, R., Kuusisto, E., Eisenschmidt, E. & Tirri, K. (2023). Ethical sensitivity of Finnish and Estonian teachers. *Journal of Moral Education*, 52(2), 172–188. doi: <https://doi.org/10.1080/03057240.2021.1960491>
- Sherpa, K. (2018). Importance of professional ethics for teachers. *International Education & Research Journal*, 4(3), 16-18.
- Şimşek, S. (2022). Öğretmenlik meslek etiği. Ali Rıza E. ve Selçuk Ş. (ed.). *Eğitimde Ahlak ve Etik* içinde (s. 39-55). Eğiten Kitap.
- Tirri, K. (2019), Ethical sensitivity in teaching and teacher education. Michael A. P. (ed.). *Encyclopedia of Teacher Education*. Springer Science+Business Media. https://doi.org/10.1007/978-981-13-1179-6_183-1
- Tosun, H. (2005). *Sağlık bakımı uygulamalarında deneyimlenen etik ikilemlere karşı hekim ve hemşirelerin duyarlılıklarının belirlenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu. (t.y). Etik içinde *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: Nisan 16, 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yochai, K. G. (2018). *Do they put up walls? the ethical sensitivity of teachers of english learners in the mainstream classroom*. [unpublished doctoral thesis]. ST. John's University.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Morality is a concept related to the behavior of individuals. It is the evaluation of actions as wrong or right, good or bad. From this perspective, ethics are criteria of right and wrong (Aydın, 2021). Ethics are the characteristics of goodness in human beings. The concept of ethics has various principles through them. It reaches its goals. Every professional field has its own ethical principles. The rules that guide individuals in the professional environment are called professional ethics. There is also a code of professional ethics for teachers. It is important that teachers by following these rules can help to create an effective learning environment (Şimşek, 2022). In 2015 The Ministry of National Education published a circular containing ethical rules for educators (MEB, 2021).

It is very important that ethical principles are accepted by individuals. The individuals should be trained on this subject. Through training, individuals adopt the principles. They translate them into behavior. It helps to develop individual awareness and ethical sensitivity. Because ethical sensitivity means being aware of ethical problems (Eryılmaz, 2022). People who develop ethical sensitivity can also resolve ethical dilemmas quickly. Ethical sensitivity develops through education and influenced by individual experience (Pekcan, 2007). The learning of the ethical concept in public institutions is ensured using training courses (Bıyıklar, 2019).

For this reason, ethical training for teachers is very important. This study aims to determine teachers' behaviors in line with professional ethical principles and to reveal their ethical sensitivity.

The research questions of the study are as follows:

- What are the views of teachers on the concept of ethics?
- Which ethical behaviours should teachers exhibit?
- How do teachers behave in relation to the principle of professional competence?
- How do teachers behave in relation to the principle of providing a healthy and safe educational environment?
- How do teachers behave in relation to the principle of complying with working and class hours?
- How do teachers behave in relation to the principle of receiving gifts?
- How do teachers' behave in relation to the principle of self-interest?
- How do teachers behave in relation to the principle of tutoring?
- How do teachers behave in relation to the principle of requesting donations and grants?
- What is the status of teachers' ethical sensitivity in their behaviours towards ethical principles of professional ethics?

Method

The study is a qualitative research. The aim of qualitative research is in-depth description and interpretation (Yıldırım & Şimşek, 2018). The phenomenological design was used in the research. The study group consists of teachers. Eight teachers participated in the study. The teachers work in the Bayramiç district of Çanakkale province. They were selected using convenience sampling. The research used a semistructured interview form. The relevant literature was reviewed before the form was created. The interview form was prepared by the researchers. Before the form was used, pilot studies were carried out. The descriptive analysis method was used in the evaluation of the data. The data were analyzed using a confirmation check. The results were presented by creating codes and categories.

Results and Discussion

According to the results of the research, 4 teachers received in-service training on the ethical principles of the profession. 4 teachers did not receive training. Teachers' views on the concept of ethics were defined as “behaving morally / being conscientious” (f=3). Regarding ethical behaviors, teachers exhibit the behavior of “fulfilling the responsibilities of their duties” (f=3). For their professional development, teachers exhibit the behavior of “reading related books/newspapers (official) / articles” (f=7). Teachers' behavior towards students' health and safety is “giving necessary warnings/raising students' awareness” (f=5). With regard to working hours and school hours, the behavior “respecting the duration of school hours / arriving at school on time” (f=5) is observed. The codes “symbol of the bond between the student and the teacher” (f=2), “affects objectivity” (f=2) and “unethical” (f=2) were identified for teachers to receive gifts. Teachers evaluated the use of institutional resources for personal purposes as “inappropriate/unethical / violation of rights”. Teachers exhibit the behavior of “not giving private lessons / not giving lessons to their students” (f=6). For the behavior of asking for donations or help from students and parents, “not true” (f=6) was formed.

According to the results of the research, it has been found that the majority of the teachers are ethically sensitive. It was found that teachers were ethically sensitive about professional development, student health and safety, working hours and use of institutional resources for personal purposes. Similar results were found in different studies (Bülbül, 2019; Karataş, vd., 2019; Kaşıkçı Yavuz & İra, 2023). However, it was determined that teachers did not show the necessary ethical sensitivity about receiving gifts, giving private lessons and requesting donations or aid. This ethical dilemma concluded in the study also overlaps with the findings of the study by Kaşık Yavuz and İra (2023).

Through ethical training teachers who are sensitive to ethical values can be trained (Beden, vd., 2024). In order to achieve that, teachers can be given in-service training on ethical sensitivity. The necessary training programs can be created through cooperation with various institutions. Quantitative research can be conducted with students and school administrators in order to expand and widen this study.